

ВИЛХЕЛМ ХАУФ

МЛАДИЯТ АНГЛИЧАНИН

Част 11 от „Приказен алманах“

Превод от немски: Диляна Ламбрева, 2005

chitanka.info

Господарю! Аз съм немец по рождение и твърде отскоро съм по вашите земи, за да мога да разкажа персийска или някаква друга прекрасна приказка за султани и везири. Затова ми позволете да споделя нещо от своето отечество, като се надявам, че то ще ви достави известно удоволствие. За съжаление нашите приказки не винаги са толкова изтънчени като вашите; те не разказват за султани или за крале, за везири и паши, на които при нас викат министри на правосъдието и финансите, а също тайни съветници и др., а когато в тях не се разправя за войници, героите им водят скромния живот на граждани.

В южната част на Германия се намира градчето Грюнвизел, където съм роден и отрасъл. То е градче като всички други. В центъра му има малък пазарен площад с чешма, отстрани е малката сграда на кметството, около пазара — домовете на мировия съдия и на най-личните търговци, а в няколко тесни улички живеят обикновените хора. Всички се познават, всеки знае какво се случва тук или там и когато главният пастор, кметът или лечителят имат на трапезата си едно ястие в повече, още по време на обяда целият град е узнал за това. Следобед жените си разменят визити, както го наричаме ние, и на чаша силно кафе и сладкиш обсъждат това голямо събитие. Като резултат се оказва, че пасторът май е играл на лотария и спечелил безбожно много, че кметът вземал „бакшиши“ или че докторът получил от аптекаря няколко жълтици, за да предписва много скъпи илачи.

Можете да се досетите, господарю, колко неприятности за един така добре уреден град като Грюнвизел се очакваше да доведе със себе си заселването на мъж, за когото никой не знаеше откъде иде, какво желае, от какво се издържа.

Кметът разбира се прегледа паспорта му — документ, който всеки у нас трябва да има.

— Толкова ли е несигурно при вас — прекъснал шейхът роба, — че, за да сплашвате разбойниците, трябва да носите у себе си ферман от султана?

— Не, господарю — отвърнал онзи, — тези документи не ни предпазват от крадците, а ги носим заради реда, за да може навсякъде човек да знае с кого си има работа. Та значи кметът бе прегледал паспорта му и на кафе при доктора се бе изказал, че визите на

господина от Берлин до Грюнвизел са съвсем изрядни, но въпреки това надушва нещо гнило, защото мъжът му изглеждал малко подозрително.

Кметът бе най-почитаният човек в града, така че не бе никак чудно, че оттам насетне на непознатия започна да се гледа с недоверие. А поведението му с нищо не промени мнението на съгражданите ми. За няколко жълтици той нае цяла, дотогава пустееща къща, докара кола, пълна със странни уреди и съдове като печки и спиртници, големи тигани и други подобни, и заживя там съвсем сам. Да, дори си готвеше сам и в дома му не ходеше никой освен един местен старец, който имаше грижата да му пазарува хляб, месо и зеленчуци. Но и той бе допускан само до пруста на къщата, където непознатият поемаше покупките.

Когато мъжът дойде в родното ми място, бях десетгодишно момче и още си спомням така добре, сякаш бе вчера, как появата му наруши спокойствието на градчето ни. Следобед той не ходеше като другите мъже да играе кегелбан или в кръчмата привечер, за да обсъди вестника на лула тютюн. Напразно се изреждаха да го канят кметът, мировият съдия, докторът и пасторът на обяд или на кафе — той все се извиняваше и им отказваше. Затова някои го вземаха за луд, други за евреин, а трети твърдяха убедено, че бил вълшебник или зъл магьосник. Станах на осемнайсет, двайсет години, а мъжът си бе известен все още като „чужденец“.

Ала един ден в града пристигнаха хора с екзотични животни. Скитници, изникнали незнайно откъде, които водеха със себе си камила, която можеше да се покланя, мечка, която умееше да танцува, няколко кучета и маймуни, които бяха натъкмени в човешки дрехи, придаващи им достатъчно комичен вид, и умееха да изпълняват най-различни номера. Обикновено пътуващите артисти минават през градовете, спират се по кръстовищата и площадите и с барабанче и свирка произвеждат изключително неприятна музика, под звуците на която менажерията им танцува и подскача. После обикалят по къщите и събират пари. Но трупата, която тогава се появи в Грюнвизел, бе забележителна с огромния си орангутан, който на ръст бе голям почти колкото човек, ходеше на два крака и умееше да изпълнява всевъзможни циркови номера.

Случи се така, че спектакълът, в който играеха кучетата и маймуните, се разигра пред къщата на чужденеца. Щом чу свирката и барабана, той първо неохотно се подаде през потъмнелите, захабени прозорци, скоро обаче се развесели, за почуда на всички се загледа с интерес в позирация орангутан и започна да се смее от сърце на триковете му. Да, и за удоволствието даде толкова голяма сребърна пара, че целият град заприказва за това.

На другата сутрин цирковата банда продължи по пътя си. На камилата се падна задачата да носи многото кошове, в които удобно се разполагаха кучетата и маймуните. А дресьорите и голямата маймуна вървяха подире ѝ.

Едва се бяха отдалечили на няколко часа от града и чужденецът изпратил стареца до пощата и за голяма изненада на началника поискал кола с бързи коне, а после потеглил към същата порта, към която бяха поели животните. Цялото градче се ядосваше, задето никой не можа да узнае накъде бе отпътувал. Господинът се върнал с колата чак посред нощ и спрял пред градската порта. Ала сега при него седял още някой с ниско нахлупена шапка и копринена кърпа, завързана през устата и ушите. Пазачът на портата сметнал за свое задължение да заговори другото непознато лице и да го помоли за паспорта му, ала то му отвърнало твърде грубо, като изръмжало на съвсем неразбираем език.

— Това е племенникът ми — приветливо обяснил на пазача чужденецът, като му бутнал няколко сребърни монети в ръцете. — Племенникът ми, който все още малко разбира немски. Затова така изруга на родния си диалект, че дълго ни задържате.

— О, щом това е вашият племенник — отвърнал пазачът, — тогава може да влезе в града и без паспорт. Той сигурно ще се установи у вас?

— Да, разбира се — казал чужденецът, — и ще остане за по-дълго време.

Пазачът нямал други възражения и чужденецът и племенникът му влезли в града. Между другото кметът и целият град недоволстваха от пазача и го упрекваха, че е трябвало най-малкото да запомни няколко думи от езика, на който говорел племенникът. От тях можело лесно да се научи от коя страна идат новодошлият и господин чичото. Пазачът обаче уверяваше хората, че това не било нито френски, ни

италиански, а май звучало разтегнато като на английски и освен това, ако не се лъжел, младият господин бил рекъл „Годдам!“ Така той се измъкна от затрудненото си положение и същевременно извади прозвище на младежа. Защото оттогава в градчето за него се заговори като за младия англичанин.

Ала и младият англичанин никакъв не се вясваше — не ходеше нито в игралната с кегелбана, нито в бирарията, но занимаваше хората по-друг начин. Често се случваше от инак тихата къща на чужденеца да долитат ужасни крясъци и шумове, така че хората се спираха на тълпи отпред и вперваха поглед нагоре. Тогава виждаха как младият англичанин, облечен в червен фрак и зелени шалвари, с чорлава коса и ужасено лице, шеметно притичва покрай прозорците на всички стаи. Старият господин го гонеше, облечен в червен халат и с камшик в ръка, и явно често не успяваше да го хване. Но насъбралите се хора забелязваха, че това все пак неведнъж му се удаваше. Тогава чуваха отгоре да долитат жално хленчене от уплаха и плющящи удари на камшик. Жените от градчето взеха толкова присърце ужасното третиране на младия англичанин, че успяха най-накрая да накарат кмета да предприеме нещо в тази насока. Той написа на непознатия господин писмо, в което чрез доста груби изрази го упрекваше за безпощадното отношение към племенника му и го заплашваше, че ако и за в бъдеще се наблюдават подобни сцени, щял да вземе младия човек под своя опека.

Но каква била огромната изненада на кмета, когато за първи път от десет години видял непознатият да прекрачва прага на кабинета му! Старият господин извинил поведението си с особената заръка на родителите, които му поверили възпитанието на младежа. По негови думи племенникът му инак бил умно, схватливо момче, което обаче усвоявало много трудно чуждите езици. Твърде ревнивото старание на чичото да го научи свободно да разговаря на немски идело от желанието, колкото се може по-скоро да го въведе в обществото на Грюнвизел, но уви, този език така трудно се удавал на младежа, че често той не можел да измисли нищо по-добро, освен порядъчно да го нашари с камшика.

Това обяснение напълно задоволило кмета, той приканил възрастния господин към по-умерено отношение и вечерта разказал в

бирарията, че рядко бил срещал толкова начетен и възпитан човек като непознатия.

— Жалко само — добавил, — че толкова рядко се появява в обществото. Но си мисля, че когато племенникът му научи поне малко немски, ще почне по-често да навестява сбирките ми.

Този прецедент промени напълно общественото мнение. Хората смятаха чужденеца за възпитан човек, стремяха се да завържат по-близко познанство с него и намираха, че е в реда на нещата от време на време в пустата къща да отекват ужасни викове.

— Дава на племенника си урок по немски — казваха грюнвизелчани и не се застояваха както преди пред къщата на чужденеца.

Изглежда, уроците по немски приключиха след около три месеца. Възрастният господин премина към следващия етап.

В града живееше стар, немощен старец, който даваше на младежите уроци по танци. Непознатият го повикал у дома си и му казал, че иска да дава на племенника му уроци по танци. Обяснил му, че младежът бил много учен, но що се отнася до танците, е малко своенравен. По-рано бил ходил при друг учител по танци и знаел по-особени фигури, които не можел да прилага в обществото. Ала това била причината да се смята за голям танцьор, макар играта му да нямала и най-малко сходство с валса или с галопа (танци, които се танцуват в отечеството ми, господарю), нито дори с *ecossaise* и *franzaise*. Обещал му между другото талер на час и учителят по танци поел на драго сърце обучението на своенравния питомник.

Французинът разправяше под сурдинка, че със сигурност не съществувало нищо толкова странно като тези уроци по танци. Племенникът, извънредно висок, слаб младеж с малко къси крака, се появявал в червен фрак, с хубава пострижка, с широки зелени шалвари и ръкавици гласе. Говорел малко, и то с чужд акцент, и всеки път в началото се държал много възпитано и благопристойно, после обаче изведнъж започвал да подскача, като се кривял на всички страни, и да прави най-невероятни фигури, дори кръстосан скок, от които на танцмайстора му настръхвали косите. А когато той се опитвал да го вразуми, племенникът го замервал с фините си танцувални обувки по главата и започвал да се върти на четири крака из стаята. Щом чуел този шум, старият господин изскачал от кабинета си, облечен в широк

червен халат и с шапка от златиста хартия на главата, и започвал доста жестоко да налага гърба на племенника си с камшик. Тогава той ревял от болка, скачал по маси и бюфети, дори по рамките на прозорците и говорел на непознат, странен език. Старецът обаче изобщо не се трогвал, хващал го за крака, смъквал го, напердашвал го и му пристягал вратовръзката с една катарاما, от което племенникът отново започвал да се държи възпитано и изискано, и часът по танци продължавал безупречно.

Но когато танцмайсторът обучил възпитаника си дотам, че вече можел да включи музика в уроците по танци, племенникът сякаш се преобразил. Нает бил градски музикант, който трябвало да акомпанира на цигулка. Майсторът по танци представлявал дамата. За целта старият господин го карал да облича дълга копринена пола и да си премята индийски шал. Племенникът го канел и започвал да танцува с него валс. Ала младежът бил неуморим и необуздан танцьор и щом хванел учителя в дългите си ръце, не го пускал. Въпреки охканията и виковете танцмайсторът бил принуден да танцува, докато съвсем изнемощел, не рухнел на пода или докато ръката на музиканта съвсем не изтръпнела да държи цигулката. Танцмайсторът твърдеше, че тези часове по танци едва не го довършили, но талерът, който получавал редовно, хубавото вино, което старецът му поднасял, го карали да продължава, макар всеки път предишния ден да се заричал повече да не стъпва в пустия дом.

Хората от Грюнвизел обаче гледаха на нещата с по-други очи. Те намираха, че младият човек притежава много добри данни за светски живот, а при недостига на мъже в градчето женската половина бе доволна, че ще се сдобие с толкова изкусен танцьор за следващия зимен сезон.

Една сутрин прислужничките, като се прибрали от пазар, известили на господарите си за едно чудно събитие. Били видели, че пред пустата къща чакала стъклена карета, впрегната с хубави коне и кочияш в богатата ливрея. Не щеш ли вратата се отворила и навън излезли двама хубаво облечени мъже, единият от които бил възрастният господин, а другият навярно младият англичанин, на който така трудно му се удавал немският и обичал толкоз буйно да танцува. Двамата се качили в каретата, кочияшът скочил на скамейката и представете си — колата потеглила право към къщата на кмета!

Щом дамите чули това от прислужничките си, свалили набързо престилките и позамърсените си бонета и тутакси се погрижили за добрия си външен вид.

— Няма нищо по-сигурно — уверяваха те, докато домочадията им се суетяха напред-назад в старанието си да приведат в ред гостната, ползвана междувременно за други нужди, — от това, че непознатият сега ще представи племенника си в обществото. Старият глупак за десет години не прояви благоприличие да пристъпи прага на дома ни, но нека му простим заради племенника, който сигурно е шармантен господин.

Така говореха те и предупреждаваха синовете и дъщерите си да демонстрират изтънчени маниери пред непознатите гости и да се постараят да се изказват колкото се може по-изискано.

И изглежда, умните дами в градчето бяха познали. Защото старецът започна да обикаля с племенника си всички знатни домове и да се стреми да получи добър прием в тях. Навсякъде оставаха възхитени от двамата чужденци и съжеляваха, че по-рано не бяха осъществили това приятно запознанство. Старият господин се проявяваше като достоен за уважение, изключително разумен мъж. Действително той се подсмиваше, докато говореше, така че хората не знаеха дали се шегува или го мисли на сериозно, но говореше така умно и премислено за времето, за околностите, за летните забавления в механата на хълма, че всички оставаха очаровани. А племенникът! Той омагьоса и плени сърцата на всички! Що се отнасяше до външността му, лицето му не можеше да се нарече красиво, долната му част, преди всичко челюстите, бяха твърде изскочили напред и тенът му бе доста мургав. Също така от време на време правеше много странни гримаси, примижаваше с очи или си оголваше зъбите, но въпреки това хората намираха чертите му за много интересни. Не можеше да има нещо по-подвижно, по-гъвкаво от тази особа. Облеклото му висеше някак особено около тялото, но му стоеше чудесно. Движеше се с поразителна жизненост из цялата стая, мятеше се ту на някое канапе, ту на люлеещ се стол и си опъваше краката. Но това, което при друг младеж щеше да се възприеме като невероятно нахално или непристойно, при племенника минаваше за гениално.

— Той е англичанин — казваха си хората, — те всички са такива. Един англичанин може да се просне на някое канапе и да заспи, докато

в същото време десет дами няма къде да седнат и трябва да стоят прави. На един англичанин човек не може да се сърди за подобно нещо.

Пред възрастния господин, опекуна му, племенникът бе много покорен. Щом почнеше да подскача напред-назад из стаята — нещо, което обичаше да прави, или да си качва краката на фотьойлите, само един строг поглед от чичото бе достатъчен, за да го укроти. А и как можеше човек да гледа на младежа с лошо око, когато чичото казваше на края на посещениято си на всяка дама:

— Племенникът ми е малко груб и невъзпитан, но аз разчитам много на обществеността; тя ще го оформи подобаващо и ще го образова. И ви препоръчвам вие лично да се заемете с него.

Така племенникът бе въведен в светското общество и на този, и на следващия ден цял Грюнвизел говореше единствено за това събитие. Но възрастният господин не се задоволи само с това. Изглежда, бе променил напълно начина си на мислене и на живот. Следобед ходеше с племенника си в избата в планината, където се събираха по-знатните господа на Грюнвизел да изпият по чаша бира и да се забавляват с игра на кегли. Племенникът се проявяваше като изключително сръчен играч, никога не уцелваше под пет или шест. От време на време обаче сякаш го прихващаше нещо; хрумваше му например светкавично бързо да хвърли топката извън кръга или под кеглите, като вдигне голяма тупурдия; да метне халката или краля^[1] и изведнъж да застане на глава върху хубавата си прическа и да вири крака или пък, преди човек да успее да се обърне, да се насади на гюрука на някоя преминаваща кола и да прави разни физиономии, а след като се повози малко, на подскоци да се върне обратно в компанията.

При подобни сцени възрастният господин много се извиняваше пред другите мъже за невъзпитаността на племенника си. Те се засмиваха, приписваха всичко на младостта му, твърдяха, че и те били такива на неговата възраст и обичаха невероятно младия лудетина, както го наричаха. Но имаше моменти, когато не малко му се ядосваха, но не смееха да кажат нищо, защото младият англичанин минаваше навсякъде за еталон на образование и разум.

Вечерно време възрастният господин обикновено посещаваше заедно с племенника си странноприемницата на градчето „Златния елен“. И макар племенникът да бе млад човек, се държеше съвсем като възрастен — сядаше пред чашата си, туряше огромните си очила, изваждаше една голяма лула, запалваше я и пушеше повече от всички. Ако разговорът вървеше за вестниците, войната или мира и докторът или кметът се изкажеха и останалите мъже останеха смаяни от дълбоките им познания в областта на политиката, на племенника изведнъж можеше да му хрумне да тръгне да защитава съвсем противоположната позиция. В такива моменти удряше по масата с ръка, от която никога не смъкваше ръкавицата си, и неприкрито показваше на кмета и доктора, че не знаят нищо с точност, че той бил чул да се представят нещата по съвсем друг начин и имал позадълбочен поглед от тях. После изказваше мнението си на развален немски, което всички, за голямо възмущение на кмета, намираха за съвсем точно. Защото, разбира се, като англичанин знаеше всичко по-добре от другите.

И когато кметът и докторът, за да прикрият гнева си, сядаха да изиграят по партия шах, племенникът се примъкваше при тях, надничаше през раменете на кмета с огромните си очила и критикуваше този или онзи ход; даваше акъл на доктора, че трябвало да постъпи не така, а инак, и господата се пукаха от яд. И когато вбесеният доктор предложеше на племенника да изиграе с него една партия, за да го сложи на мястото му с един мат задето се мислеше за втори Фиридор, възрастният господин пристягаше вратовръзката му, от което онзи ставаше съвсем възпитан и изискан и матираше и побеждаваше кмета.

До този момент в Грюнвизел почти всяка вечер се играеха карти, като на партия се залагаше по половин кройцер. Племенникът сметна този залог за твърде жалък и предложи да се играе за талери и дукати, като твърдеше, че той бил най-добрият картоиграч. Обикновено обаче накрая се сдобряваше с обидените господа, като губеше от тях огромни суми. А на тях не им ставаше съвестно да го скубят колкото могат, защото си казваха: „нали е англичанин, значи е богат“. И пъхаха дукатите му в джобовете си.

Така за кратко време племенникът на непознатия господин невероятно се прочу в градчето. Откакто се помнеха, хората не бяха

виждали подобен младеж в Грюнвизел. Той бе най-странният тип, който се бе вясвал. Не можеше да се каже, че бе учил нещо друго освен танци. Латинският и гръцкият бяха за него, както се казва „тъмна Индия“. На една сбирка в дома на кмета по повод на някаква игра му се наложи да запише нещо и се разбра, че той дори не може да напише името си. По география правеше невероятни грешки — бе му все едно дали да разположи някой немски град във Франция или в Полша. Този млад човек не бе ни чел, ни следвал нещо и пасторът клатеше замислено глава относно неподправеното му невежество. И въпреки това хората намираха за чудесно всичко, което правеше или казваше. Защото имаше безсрамието вечно да твърди, че е прав, а всяко негово изказване завършваше с думите: „Аз разбирам това по-добре!“

Доиде зимата и с нея най-славното време за племенника. Компания, в която не участваше той, се смяташе за скучна. Ако някой разумен човек кажеше нещо, другите се прозяваха. Но когато племенникът изрече и най-величайшата глупост на развален немски, хората се превръщаха целите в слух. Сега се разбра, че младият човек е и поет и вече почти не минаваше вечер, без да извади от джоба си някой лист и да прочете на публиката няколко сонета. Намираха се хора, които твърдяха, че част от творенията му били лоши и безсмислени, други пък казваха, че са ги виждали някъде отпечатани, но племенникът не се притесняваше от това, рецитираше ли рецитираше, а после обръщаше внимание на красотата в поезията си и така всеки път жънеше успех.

Най-голяма слава обаче му донесоха баловете в Грюнвизел. Нямахме човек, който да танцува така необуздано, така шеметно като него. Никой не правеше толкова дръзки и невероятно изискани скокове като него.

Чичо му винаги го обличаше възможно най-красиво и по последната мода и макар че дрехите не му лягаха точно, хората намираха, че всичко му отива. Мъжете се чувстваха леко засегнати от начина му на държане. По-рано винаги кметът бе този, който откриваше баловете, а най-знатните младежи имаха правото да се разпореждат със следващите танци. Но откакто се появи непознатият млад господин, всичко се промени. Без много-много да пита, той грабваше първата дама, която му бе под ръка, заставаше с нея начело на двойките и правеше всичко, което му харесва, държеше се като

истински господар, танцмайстор и крал на бала. Ала тъй като тези маниери изключително се харесваха на дамите, мъжете нямаше как да възразят и племенникът запази самозваната си чест.

Ала най-голямо удоволствие, изглежда, доставяха баловете на възрастния господин. Той не сваляше поглед от младия си племенник, все се подхилкваше и когато цялото светско общество се стичаше да хвали благопристойното поведение на добре възпитания му племенник, не можеше да си намери място от радост, прихваше да се смее и се държеше като глупак. Местните приписваха тези странни изблици на радост на голямата му любов към племенника и смятаха, че всичко е в реда на нещата. Но от време на време се налагаше непознатият да прояви бащиния си авторитет, защото се случваше посред най-изисканите танци на младия човек да му щукне смело да скочи на трибуната при градските музиканти, да грабне контрабаса от ръцете на някой музикант и да почне ужасно да стърже по него. Или изведнъж да се преметне и да почне да танцува на ръцете си, вирнал крака във въздуха. В такива случаи чичото го дръпваше настрана, сгълчаваше го здравата и му пристягаше вратовръзката, от което поведението му ставаше отново съвсем порядъчно.

Така се държеше племенникът сред обществото и на баловете. И в Грюнвизел стана това, което обикновено се случва с нравите — лошите се разпространяват много по-лесно от добрите и всяка нова, фрапираща мода носи в себе си нещо привлекателно за младежите, които още не са успели да осъзнаят себе си и заобикалящия ги свят. Когато младежите видяха, че левашкото му държане, невъздържаният му смях и бърливостта му, непремерените му отговори пред по-възрастните бяха по-скоро ценени и възприемани като духовити, отколкото назидавани, си рекоха: „Какво ни пречи да станем същите духовити нехранимайковци.“ Дотогава бяха прилежни, способни млади хора, но сега си казаха: „Каква полза от учение, щом невежеството тържествува?“ Зарязаха книгите и започнаха да се шляят по улиците и площадите. Преди бяха възпитани и вежливи към всички и само когато някой ги запиташе за нещо, отговаряха почитателно и скромно. А сега започнаха да се бутат навсякъде, дърдореха наравно с възрастните господа, изразяваха мнението си и когато кметът се изказваше, му се изсмиваха право в лицето, като твърдяха, че знаят всичко повече от него.

По-рано грубите и нахални маниери ги отвращаваха. Сега пееха най-лошите песни, пушеха тютюн с огромни лули и се мъкнеха по най-долните кръчми. Купуваха си очила с огромни стъкла, макар да виждаха без тях съвсем добре, туряха си ги на носа и се смятаха за важни, защото изглеждаха като прочутия племенник. Когато си бяха вкъщи или някъде на гости, се излягаха с ботуши или шпори по канапетата, люлееха се по столовете в изискано общество или се облакътяваха на масата, подпираха страните си с юмруци и смятаха, че така е много ефектно. Напразно майките и приятелите им казваха колко глупаво, колко неприлично е всичко това — те се позоваваха на блестящия пример на племенника. Напразно близките изтъкваха, че той е английски младеж, така че на леката му непохватност трябва да се гледа със снизхождение като на характерна национална черта, ала младите грюнвизелчани твърдяха, че и те като най-добрия англичанин имат същото право да демонстрират невъзпитание по духовит начин. Накратко, голяма беда сполетя Грюнвизел — лошият пример на племенника доведе до пълен упадък на нравите и добрите привички.

Ала радостта на младите хора от нецивилизования им, прекалено свободен начин на живот не трая дълго, защото следната случка промени напълно нещата.

Предвиждаше се сезонът на зимните забавления да приключи с голям концерт, който да бъде изнесен от неколцина градски музиканти и способни приятели на музиката от Грюнвизел. Кметът свиреше на виолончелото, докторът изпълняваше великолепно партията си на фагот, аптекарят, макар и с не съвсем вярно встъпление, свиреше на флейта, някои госпожици бяха научили арии и всичко бе идеално подготвено. Тогава чужденецът изрази мнението, че така предвиждан, концертът сигурно щял да стане чудесен, но липсата на дует щяла да се усеща, защото във всеки приличен концерт трябвало задължително да присъства дует. Това изказване посмути обществеността, вярно, дъщерята на кмета можеше да пее като славей, но откъде можеше да се изнамери господин, с когото да направи дует? Накрая се сетиха за възрастния органист, който на времето бе чудесен бас, ала чужденецът каза, че съвсем не е нужно да го притесняват, защото племенникът му пеел отлично. Хората не малко се почудиха от новата забележителна способност на младежа, накараха го да изпее нещо пробно и като се изключат някои негови странни маниери, които се възприеха за

английски, той пъ просто като ангел. Набързо се заеха с изучаването на дуета и вечерта, в която ушите на грюнвизелчани щяха да се насладят на концерта, вече им се струваше безкрайно далечна.

Старецът за съжаление нямаше възможност да присъства на триумфа на племенника си, защото се разболя, но даде наставления на кмета, който го посети час преди концерта, какви мерки да вземе по отношение на него в случай на нужда.

— Добродушен е моят племенник — рече, — но понякога го налягат странни мисли и започва да прави щуротии. Именно затова съжалявам, че няма да мога да бъда на концерта, защото в мое присъствие той много внимава как се държи, а и знае защо трябва да го прави! Между другото трябва да призная в негова полза, че пристъпите му не се дължат на умопомрачение, а имат физически характер — просто натурата му е такава. Господин кмете, ще имате ли нещо против, ако, когато му щукне примерно да се настани на нотния пулт, да свири на контрабаса или нещо подобно, само да поразхлабите вратовръзката на високата му яка, а ако това не помогне, изобщо да му я свалите? Ще видите колко възпитан и изискан ще стане тогава.

Кметът благодарил на болния за доверието и обещал в случай на нужда да постъпи според съвета му.

Концертната зала бе претъпкана, тъй като в нея се бе събрала цялата общественост на Грюнвизел и околията му. Всички ловци, духовници, чиновници, земеделски стопани и други известни хора, живеещи на три часа околоръст, се бяха стекли с многобройните си семейства, за да споделят наравно с грюнвизелчани това уникално удоволствие.

Градските музиканти се изяха чудесно. След тях излезе кметът и свири на виолончело, а аптекарят му съпровождаше на флейта. Подир тях органистът изпя една басова ария и обра всеобщите овации, а после дойде редът на доктора, който за изпълнението си на фагот събра не по-малко аплодисменти.

Първата част от концерта приключи и всички очакваха с нетърпение втората, в която младият чужденец трябваше да пее дует с дъщерята на кмета. Племенникът се бе явил във великолепен костюм и отдавна привличаше погледите на всички присъстващи с това, че без много-много да пита се бе настанил в един разкошен стол с облегалка, поставен в залата за графинята от съседното графство. Той седеше,

изпружил краката си, зяпаше всички наред с огромен бинокъл, който ползваше въпреки големите си очила, и си играеше с едно грамадно касапско куче^[2], което бе въвел в обществото въпреки съществуващата забрана. Когато пристигна графинята, за която бе предназначен столът, племенникът не си и помисли да стане и да ѝ отстъпи мястото. Напротив, нагласи се още по-удобно и никой не посмя да му каже нещо. Знатната дама се видя принудена да се настани сред останалите жени от градчето в един съвсем прост камъшен стол, което с положителност много я ядоса.

Докато траеше великолепното изпълнение на кмета, чудесната басова партия на органиста и дори по време на импровизацията на доктора, която всички слушаха, притаили дъх, племенникът се забавляваше с кучето, като го караше да му носи кърпичката или пък дърдореше на толкова висок глас, че всеки, който не го познаваше, се озадачаваше от странните маниери на този млад господин.

Затова не бе чудно, че всички очакваха с интерес изпълнението му в дуета. Втората част започна. Градските музиканти посвириха за встъпление и ето че кметът, придружен от дъщеря си, пристъпи към младия господин, подаде му един нотен лист и каза:

— Мосю! Готов ли сте да пеете в дует?

Младият господин се засмя, оголи зъби, скочи и другите двама го последваха към нотния пулт. Цялата публика тръпнеше в очакване. Органистът удари такта и махна на племенника да започва. А той, като се взираше през огромните си стъкла в нотите, нададе ужасни, отблъскващи викове. Органистът му каза:

— Два тона по-ниско, уважаеми, ла трябва да пеете, ла!

Ала вместо да запее ла, племенникът си събу едната обувка и замери с нея органиста по главата, така че пудрата му се разлетя наоколо. Като го видя какво прави, кметът си каза: „Аха! Пак го обзема буйството“, изтича при него, хвана го за врата и разхлаби вратовръзката му. Но от това положението с младия мъж само се усложни. Започна да си служи не с немски, а с някакъв съвсем странен език, който никой не разбираше, и с огромни подскоци се понесе из салона. Кметът изпадна в отчаяние от неприятното прекъсване на концерта, затова реши напълно да свали вратовръзката на младия господин, който явно бе налегнат от по-сериозен пристъп. Но само като го стори, се вцепени на мястото си от ужас, защото видя, че

вместо с човешка кожа с нормален цвят вратът на племенника бе покрит с тъмнокафява козина. А той заскача още по-силно и по-странно, зачеса се с ръкавиците си гласе по главата и както се чешеше, дръпна хубавите си коси и те се оказаха перука, която той запрати право в лицето на кмета. Главата му се оголи и се видя, че и тя е обрасла със същата кафява козина.

Племенникът скачаше по маси и скамейки, прекатурваше нотните пултове, тъпчеше цигулки и кларнети и бесът му нямаше край.

— Хванете го, хванете го! — викаше кметът, изпаднал в пълно отчаяние. — Той е луд, хванете го!

Но това си бе трудна работа, защото младият англичанин си бе свалил ръкавиците и отдолу се бяха открили нокти, с които замахваше към лицата на хората и ги дереше ужасно.

Най-накрая един смел ловец успя да хване племенника, завърза дългите му ръце, така че той можеше вече единствено да рита, да крещи и да се смее на висок глас. Хората го наобиколиха и започнаха да разглеждат странния млад господин, който вече съвсем не изглеждаше като човек. А един учен от съседно селище, който притежаваше голям природонаучен кабинет с препарирани животни, пристъпи към него, разгледа го внимателно и възкликна учудено:

— Боже мой, дами и господа! Как може да въвеждате това животно в обществото! Та това е маймуна! *Homo Troglodytes Linnaei*. Ако ми го дадете, веднага ще ви наброя шест талера и ще го препарирам за кабинета си.

Как може да се опише смайването на грюнвизелчани, като чува това!

— Какво! Търпели сме сред нас маймуна, орангутан! Младият чужденец бил най-обикновена маймуна! — викаха те и се гледаха глупаво, поразени от истината. Не искаха да я проумеят, не вярваха на ушите си. Мъжете огледаха по-внимателно животно, но то беше и си оставаше истинска маймуна.

— Но как е възможно! — възкликна жената на кмета. — Нима не ми четеше често стихове? Нима у нас на обяд не се хранеше като всеки друг човек?

— Как — възмущаваше се госпожа докторшата, — нима не пиеше толкова пъти кафе с мен и не разговаряше и пушеше с мъжа ми като учен мъж?

— Как?! Как е възможно?! — чудеха се господата. — Нима не играеше с нас на кегли в механата в скалата и не спореше ли с нас за политика?

— И как може! — жалваха се всички. — Нима не откриваше танците на баловете ни? Маймуна! Маймуна? Това е чудо! Това е магьосничество!

— Да, това е магьосничество и дело на дявола! — каза кметът и показва вратовръзката на племенника или на маймуната.

— Вижте! В тази вратовръзка е била цялата магия, която го е превръщала в лицеприятен пред нас. Тук е пъхнат широк лист еластичен пергамент, надписан с най-различни чудни знаци. Мисля, че е на латински. Някой може ли да ги разчете?

Главният пастор, който бе образован човек и често губеше на шах от маймуната, пристъпи, разгледа пергамента и рече:

— Не мога да повярвам! Това си е чист латински и значението на написаното е: „Маймуната показва маймунджилъка си най-добре, ябълка щом ѝ се даде.“

— Да, да — продължи той, — адска измама, която трябва да бъде наказана публично.

Кметът бе на същото мнение и незабавно се отправи към чужденеца, когото сметнаха за магьосник, а шестима войници понесоха маймуната, защото чужденецът трябваше да бъде подложен незабавно на разпит.

Наобиколени от огромна тълпа хора, която искаше да види какъв развой ще вземе историята с маймуната, кметът и войниците стигнаха до пустата къща. Почукаха на вратата, дръпнаха звънеца, но напразно — никой не се показваше. Тогава ядосан, кметът заповяда да се разбие вратата и се отправи нагоре към стаята на чужденеца. Там обаче бяха останали само стари вещи. Чужденецът го нямаше. Но на писалището му намериха голямо писмо, запечатано с восък и адресирано до кмета, който веднага го отвори и зачете на глас:

СКЪПИ ГРЮНВИЗЕЛЧАНИ!

Когато четете това писмо, вече няма да съм в градчето ви и отдавна ще сте научили от какво съсловие и

родина е моят любим племенник. Нека шегата, която си позволих, ви бъде добър урок, принудително да не въвеждате сред вас непознати, които искат да живеят сами със себе си! На мен си ми беше много добре без компания, не изпитвах нужда да споделям вечното ви бръщолевене, лошите ви нрави и комичната ви същност. Затова взех и възпитах за свой заместник този орангутан, когото вие така обикнахте. Живейте в мир и според възможностите си си вземете поука!

Грюнвизелчани се изложиха не малко пред всичките си сънародници. Утехата им бе само, че се стигна до всичко това с неестествени средства. Най-много се срамуваха обаче младежите на Грюнвизел заради това, че бяха наподобявали лошите навици и нрави на маймуната. Престанаха да се облакътят вече на масата, да се люлеят в креслата. Не говореха, преди да ги запитат нещо, свалиха очилата и се държаха възпитано и благопристойно както преди. Щом някой проявеше лоши, смешни маниери, грюнвизелчани вече му казваха: „Същинска маймуна“.

А маймуната, която толкова дълго време играеше ролята на млад господин, бе поверена на учения с природонаучния музей. Той я пусна да ходи на свобода по двора, хранеше я и я показваше на чужденци като рядкост. Там тя може да се види и до днес.

Когато робът привършил разказа си, в салона се разразила буря от смях; смеели се и младежите.

— Трябва да има странни хора сред тези франки и честно ви казвам, че предпочитам да съм при шейха и мюфтията в Александрия, отколкото в обществото на главния пастор, кмета и глупавите им жени в Грюнвизел.

— Със сигурност имаш право — отвърнал младият търговец. — Дори и мъртъв не бих искал и да съм във Франкистан. Франките са груб, див, варварски народ и за един образован турчин или персиец ще трябва да е ужасно да живее там.

— Скоро ще чуете нещо подобно — отвърнал старецът. — Доколкото успях да науча от надзирателя, онзи млад човек ще ни

разкаже много за Франкистан, защото е бил дълго време там, а по рождение е мюсюлманин.

— Как, оня, дето е наред сега? Не е ли грях, че господарят ни, шейхът, ще го пусне?! Та това е най-хубавият роб в цялата страна. Погледнете само смелото му лице, храбрия му поглед, хубавата му осанка! Може да му даде някоя по-лека работа — да му пропъжда мухите с ветрилото или да му носи наргилетата. Да изпълняваш такава служба е шега работа, а пък такъв роб ще краси целия му дом. Има го само от три дни и ще го пуска! Това е глупост, грях!

— Не го корете! Той е по-мъдър от цял Египет — рекъл натъртено старецът. — Не ви ли казах вече, че го пуска, защото по този начин иска да спечели благословията на Аллах. Казвате, че е хубав и добре образован и имате право. Ала синът на шейха, дано Пророкът го върне в родината, синът на шейха също бе хубаво момче и сега трябва да е точно толкова голямо и добре образовано. Какво е по-добро — да пести парите си, да продаде някой недъгав роб и да се надява в замяна да получи обратно сина си? Който иска да направи нещо на този свят, трябва да го прави или както трябва, или изобщо да не го захваща.

— Вижте! Очите на шейха са обърнати все към този роб. Наблюдавам това цялата вечер. По време на разказите погледът му все се плъзга натам и се спира на благородните черти на освобождения. Сигурно малко му е болно, че го пуска.

— Не мисли така за този мъж! Смяташ ли, че го боли за тези хиляда томана, като всеки ден получава три пъти повече — рекъл възрастният човек. — Но ако погледът му се спира на младежа с болка, това е сигурно защото мисли за своя син, който гине в някоя чужда земя. Мисли си навярно дали няма да се намери там някой милостив човек, който да го откупи и да го върне на баща му?

— Може да сте прав — отвърнал младият търговец. — И аз се срамувам, че винаги мисля само за подлите и неблагородните страни на хората, докато вие сте склонен да гледате към по-хубавата им страна. Но вие не смятате ли също, дядо, че хората като цяло са лоши?

— Точно защото не съм се убедил в това, обичам да виждам доброто в човека. Преди мислех като вас. Живеех си безгрижно, без да мисля за утрешния ден, чувах да се разправят всякакви лоши неща за този или онзи, самият аз изпитах доста разочарования и започнах да си мисля, че хората са лоши създания. Но тогава ме осени мисълта, че

Аллах, който е така справедлив и мъдър, не би могъл да търпи порочен род на тази хубава земя. Замислих се за всичко, което бях виждал и преживял и виж ти! Дотогава бях отбелязвал само лошите неща, а добрите бях забравял. Не бях обръщал внимание на милостиви жестове, бях приемал за естествено цели семейства да живеят добродетелно и праведно. А всеки път, когато чувах за някакво злодеяние, за някаква лоша постъпка, я записвах добре в паметта си. Оттогава започнах да гледам на света около себе си със съвсем други очи. Радвах се, като виждах, че кълновете на доброто не са така оскъдни, както си бях мислел първоначално. Обръщах по-малко внимание на лошите постъпки или те просто престанаха да ми правят впечатление. Така се научих да обичам хората, научих се да мисля с добро за тях и трябва да кажа, че от много години забелязвам, че като съм говорел за някого добро, съм се излъгвал по-рядко, отколкото като съм го приемал за скъперник, подлец или безбожник.

Тези думи на стария човек били прекъснати от надзирателя на робите, който пристъпил към него и му рекъл:

— Господарю! Александрийският шейх, Али Бану, с радост е забелязал, че присъствате в салона му и ви кани да заповядате и да заемете място до него.

Младите хора се смаяли немалко от честта, която била оказана на стария човек, когото те смятали за просяк и когато той се насочил да заеме мястото си до шейха, спрели надзирателя на робите и писарят го попитал:

— Заклевам те в брадата на Пророка, кажи ни кой е този възрастен човек, с когото разговаряхме и когото шейхът така почита?

— Как?! — възкликнал надзирателят и плеснал с ръце в почуда.
— Не знаете кой е този мъж?!

— Не, не знаем кой е.

— Та аз ви видях на няколко пъти да разговаряте с него във на улицата и господарят ми, шейхът също забеляза това и преди малко каза: „Щом този мъж удостоява тези младежи с разговор, трябва да са свестни момчета.“

— Но кажи ни кой е той? — викнал търговецът, изгубил вече търпение.

— Я не се занасяйте с мен! — отговорил надзирателят. — В този салон не стъпва никой, който не е изрично поканен, и днес старецът

поръча да предадат на шейха, че ако не възразява, ще доведе в салона му едни младежи. Али Бану поръча да му се каже, че може да се разпорежда в дома му както пожелае.

— Не ни дръж повече в неизвестност! Да пукна, ако знам кой е този мъж. Случайно се запознахме с него и си поговорихме.

— Е, тогава трябва да се смятате за щастливци, защото сте разговаряли с толкова учен, известен човек, за което всички присъстващи ви почитат и ви се възхищават. Това е самият Мустафа, ученият дервиш.

— Мустафа! Мъдрецът Мустафа, който е възпитал сина на шейха, написал е толкова научни книги и е правил толкова пътешествия по всички краища на света? Разговаряли сме с Мустафа? И то така, сякаш ни е равен, без да проявим каквато и да е почителност?

Така разговаряли младежите помежду си и се чувствали много засрамени, защото дервишът Мустафа бил по това време прочут като най-мъдрият и учен мъж в целия Ориент.

— Успокойте се — рекъл им надзирателят. — Бъдете доволни, че не сте го познавали, защото той не може да търпи някой да го възхвалява и само ако веднъж го бяхте нарекли „слънце на учението“ или „съзвездие на мъдростта“, както обикновено се обръщат към хора от неговата величина, на мига щеше да си тръгне.

Те се почувствали немалко поласкани, че толкова възрастен и известен човек ги е удостоил с вниманието си и неколкратно е говорил и спорил с тях. Тогава неочаквано надзирателят се върнал и казал да го последват, защото шейхът искал да говори с тях. Сърцата на младежите се разтуптели. Дотогава и насаме не им се било случвало да разговарят с толкова знатен човек, а камо ли в присъствието на толкова хора. Но се окопитили, гледали да не се държат глупаво и последвали надзирателя на робите, който ги отвел при шейха.

Али Бану седял на богато извезана възглавница и пиел шербет. От дясната му страна се бил настанил старецът. На великолепните възглавници се търкаляла бедняшката му дреха, а окъсаните му сандали се мъдрели на пищния персийски килим, ала красивата му глава, изпълненият с достойнство и мъдрост поглед показвали, че е достоен да седи до мъж като шейха.

Шейхът бил много сериозен и, изглежда, възрастният човек се опитвал да го утеши и окуражи. Младите си помислили, че зад повикването им при шейха се крие някаква хитрина на стареца, който вероятно иска чрез разговор с тях да поразсее скърбящия баща.

— Добре сте дошли младежи! — обърнал се към тях шейхът. — Добре дошли в дома на Али Бану! Моят стар приятел заслужи благодарността ми с това, че ви доведе тук. Само дете малко съм му сърдит, че не ме е запознал с вас по-рано. Кой тук е младият писар?

— Аз, господарю! С какво мога да ви услужа? — обадил се писарят, като кръстосал ръце на гърдите си и дълбоко се поклонил.

— Обичате ли да слушате разни истории и да четете книги с хубави стихове и афоризми?

Младият човек се стреснал и се изчервил, защото се сетил как в присъствието на стареца укорявал шейха и говорел, че на негово място щял да иска да му се разказва и чете от книгите. В този момент наистина се разсърдил на стария дърдорко, който със сигурност бил издал всичко на шейха, изгледал го сърдито и казал:

— О, господарю! Аз лично не знам по-приятно занимание, с което да искам да прекарвам деня си. Книгите образуват духа и запълват времето. Но всеки съди по себе си! Затова със сигурност не упреквам никого...

— Добре, добре — прекъснал го засмян шейхът и повикал втория. — Кой си ти? — обърнал се той към него.

— Господарю! По служба съм помощник на един лечител и сам вече изцерих няколко болни.

— Правилно! — казал шейхът. — Ти си също този, който обича да се весели, да пирува с приятели и да се радва на живота? Нали познах?

Младият човек се засрашил. Усетил се предаден и също помислил, че старецът е изпял пред шейха всичко за него. Но се стегнал и отговорил:

— О, господарю! Мисля, че е истинско блаженство от време на време човек да се радва на живота заедно с приятелите си. Ала кесията ми позволява да го щавам приятелите си само с дини и подобни вкусни плодове, но и за това — берекет версин! А ако имах повече пари, можете да се досетите, че щяхме да сме още по-щастливи.

На шейха се харесал този открит отговор и не могъл да се въздържи да не се засмее.

— А кой е младият търговец? — продължил да пита той.

Младият търговец направил свободен поклон, който в същото време изразявал благопристойното му отношение, защото бил добре възпитан младеж. А шейхът казал:

— А ти? Изпитваш ли радост от музиката и танците? Обичаш ли да слушаш като засвирят и запеят добри музиканти, да наблюдаваш изкусните изпълнения на танцьорите?

Младият търговец отвърнал:

— Виждам господарю, че за да ви развесели, онзи възрастен човек е издал пред вас колко глупаво се държахме всички ние. Ако по този начин е успял да ви разведри, се радвам, че съм ви послужил. А що се отнася до музиката и танца, признавам, че не съществува нищо друго, което да е в състояние така лесно да зарадва душата ми. Но не мислете, че ви укорявам за това, господарю, че вие не...

— Достатъчно! Не е нужно да продължаваш! — възкликнал шейхът и като се смеел, му махнал с ръка да спре. — Всеки е различен — искаш да кажеш. А там е застанал някой, който обича да пътува? Кой си ти, млади човече?

— Аз съм художник, господарю! — отговорил младежът. Рисувам пейзажи по стените на салоните, а също и на платна. Но желанието ми е да обиколя непознати страни, защото там могат да се видят какви ли не красиви местности, които после могат да се пресъздадат. А това, което човек види и нарисува по правило, е по-хубаво от измисленото.

Шейхът огледал младите хора и погледът му станал сериозен и мрачен.

— По-рано и аз имах един обичан от мен син — рекъл той, — който трябва да е станал голям колкото вас. С него трябваше да дружите и да ходите и всяко от желанията ви от само себе си щеше да се изпълни. С единия от вас той щеше да чете, с другия да слуша музика, с третия да кани добри приятели и да се весели с тях, а с художника щях да го пускам да пътува и посещава хубави места и щях да съм сигурен, че ще се върне обратно при мен. Ала друга била волята на Аллах и аз ѝ се подчинявам безропотно. Но имам власт въпреки това да изпълня желанията ви, така че да си тръгнете доволни

от Али Бану. Ти, учени мой друже — обърнал се той към писаря, — отсега нататък ще живееш в дома ми и ще отговаряш за книгите ми. Можеш да набавяш нови, каквито пожелаеш и намираш за добри. Единствената ти работа ще бъде, като прочетеш нещо наистина хубаво, да ми го разкажеш. Ти, който обичаш хубавите софри и събиранията с приятелите, ще отговаряш за удоволствията ми. Аз самият живея самотно и без приятели, но длъжността ми и задълженията ми изискват понякога да каня много гости. В такива случаи ще се грижиш вместо мен да има всичко и ще можеш, стига да искаш, да поканиш колкото пожелаеш от своите приятели на нещо по-добро от дини, както се разбира от само себе си. Младия търговец не бива да откъсвам от работата му, която му носи пари и чест. Но всяка вечер, млади приятелю, танцьори, певци и музиканти ще бъдат на твое разположение! Слушай музика и танцувай колкото ти сърце иска! А ти — обърнал се той към художника — трябва да видиш чужди страни, така че окото ти да стане по-опитно и точно. Моят ковчезник ще ти даде хиляда жълтици за първото пътешествие, на което можеш да потеглиш още утре, заедно с два коня и един роб. Пътувай накъдето те тегли сърцето и като видиш нещо хубаво — нарисуй го за мен!

Младите хора не можели да повярват на ушите си, нито да намерят думи да изкажат радостта и благодарността си. Поискали да целунат земята пред нозете на благородния човек, но той не позволил.

— Ако искате да благодарите на някого, то това е този мъдър човек тук, който ми разказа за вас. Така той достави и на мен удоволствие да се запозная с четирима оперени младежи като вас.

Но дервишът Мустафа отказал да приеме благодарностите на младите.

— Видяхте ли — рекъл им, — че човек не бива да бърза да съди. Прекалих ли в изказванията си за този благороден човек?

— Нека да изслушаме последния от робите ми, които днес станаха свободни — прекъснал го Али Бану и младежите се запътили към местата си. Онзи млад роб, който през цялото време привличал до такава степен вниманието на всички с ръста, красотата и смелия си поглед, сега се изправил, поклонил се на шейха и с хубавия си звучен глас започнал да разказва историята на Алмансор...

[1] Средната кегла (нем.). ↑

[2] Немски дог. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.